

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ ДО САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЗАСОБІВ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ)

DEVELOPMENT OF THE ABILITY OF NURSING SPECIALISTS TO SELF-ACTUALIZE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE MEDICAL ACADEMY (ON THE EXAMPLE OF CONTEXTUAL LEARNING TOOLS)

Здійснено аналіз можливостей контекстного навчання у розвитку у здатності фахівців сестринської справи до самоактуалізації в освітньому середовищі медичної академії. Підкреслено, що педагогічний ресурс контекстності викладу матеріалу полягає у додатковому позначенні тих чи інших сторін досліджуваного процесу чи явища, смислового підкреслення сутнісних механізмів вирішуваної проблеми з допомогою можливості розуміти інформацію глибше, ніж запропоновано формальною логікою побудови. Узагальнено, що самоактуалізація професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи – це процес усвідомлення студентами власного «Я» у професії, становлення картини світу, вироблення Я-образу медичного працівника. Самоактуалізація особистості майбутніх фахівців сестринської справи безперервним процесом усвідомлення образу фахівця у найближчій та далекій перспективі, що виникає під впливом набуття основ професійної майстерності та досвіду виконання професійних дій. Позитивна динаміка самоактуалізації студентів медичних академії потребує врахування ідей особистісно зорієнтованого навчання, щоб врахувати індивідуальні психологічні якості особистості майбутніх фахівців сестринської справи. Реалізація ідей контекстного навчання актуалізує ресурси студентів в умовах навчальних клінічних баз, де в під час реальної медичної діяльності вони здатні використовувати потенціал інформатизації системи охорони здоров'я. Забезпечення самоактуалізації студентів медичних академії в освітньому процесі на основі використання контекстного навчання є ресурсом підвищення у майбутніх фахівців сестринської справи здатності приймати та аналізувати отримані дані з різних позицій, для повноти відображення інформації в лікувальному процесі. Резюмовано, що контекстність навчального матеріалу актуалізує здатність студентів знаходити методи вирішення складних завдань. Формування самоактуалізованої особистості майбутніх фахівців сестринської справи в навчально-пізнавальній діяльності пов'язане з контекстною спрямованістю навчання. Коли студенти вичерпують ресурси для вирішення певної ситуативної проблеми і, шукаючи шляхи ресурсного наповнення, інтегрують нові ідеї вирішення проблемних професійно зорієнтованих завдань, які виникають в процесі самоаналізу.

Ключові слова: майбутні фахівці сестринської справи, медична освіта, самоактуа-

лізація, студенти, розвиток, контекстне навчання, професійні дії.

A general analysis of the possibilities of contextual learning in the development of the ability of nursing professionals to self-actualize in the educational environment of medical academies was carried out. It is emphasized that the pedagogical resource of the contextuality of the presentation of the material consists in the additional marking of certain aspects of the researched process or phenomenon, the meaningful emphasis of the essential mechanisms of the solved problem with the help of the opportunity to understand information more deeply than suggested by the formal logic of construction. It is summarized that the self-actualization of the professional training of future nursing specialists is a process of students' awareness of their own "I" in professions, formation of a picture of the world, development of the self-image of a medical worker. Self-actualization of the personality of future nursing specialists through a continuous process of realizing the image of a specialist in the near and distant perspective, which arises under the influence of acquiring the basics of professional skill and experience in performing professional actions. The positive dynamics of self-actualization of students of medical academies needs to take into account the ideas of personally oriented education in order to take into account the individual psychological qualities of the personality of future nursing specialists. The implementation of the ideas of contextual learning actualizes the resources of students in the conditions of educational clinical bases, where during real medical activity they are able to use the potential of informatization of the health care system. Ensuring self-actualization of students of medical academies in the educational process based on the use of contextual learning is a resource for increasing the ability of future nursing professionals to accept and analyze data from different positions, for the completeness of information display in the treatment process. It is summarized that the contextuality of the educational material actualizes the ability of students to find methods of solving complex problems. The formation of the self-actualized personality of future nursing specialists in educational and cognitive activities is related to the contextual orientation of education. When students exhaust resources for solving a certain situational problem and, looking for ways to fill resources, integrate new ideas for solving problematic professionally oriented tasks that arise in the process of self-analysis.

Key words: future nursing specialists, medical education, self-actualization, students, development, contextual learning, professional actions.

УДК 378:768/87:43/6;11
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.22>

Демянчук М.Р.,
докт. пед. наук, доцент,
доцент кафедри медико-профілактичних дисциплін та лабораторної діагностики Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Людина стає особистістю, в процесі активного освоєння конкретних умови соціальної та побутової життєдіяльності, зокрема й конкретних суспільних взаємовідносин. Вона розширює суспільний досвід, передусім світоглядними орієнтирами, які панують в суспільства, й досягає такого рівня розвитку, що здатна до творчої трансформації життєвих умов і відносин. Тобто цілісна особистість завжди є самоактуалізованою. З огляду на це сучасні тенденції у розвитку педагогіки та психології спрямовані на гуманізацію освіти, у центрі якої перебуває цілісна особистість здобувача. Нині дедалі більше посилюється увага до проблеми самореалізації та самоактуалізації як до визначальної у розвитку особистості, що орієнтує педагогів і психологів на створення в закладах освіти різного рівня специфічних організаційно-педагогічних умов, які дозволяють студентам розкрити і реалізувати свій творчий потенціал. Самоактуалізація майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому процесі медичних академій є індивідуальним процесом, який відіграє важливу роль в розвитку студента як професіонала.

Сучасна соціальна реальність висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи [2, с. 76]. Статусне становище вітчизняного медичного працівника середньої ланки у професії нині визначається як спеціальними знаннями, вміннями і навичками [5, с. 34], а й духовно-моральними, творчими, креативними особистісними якостями, які зумовлюють необхідність оновлення процесу підготовки в медичних академіях засобами прогресивних наукових підходів [8]. Одним з яких є контекстний.

У професійній освіті контекстний підхід є ефективним інструментом для формування загальнокультурних та професійних компетенцій фахівця. Він передбачає зміну не лише форми викладу теоретичного матеріалу, а й методично обґрунтоване моделювання в освітньому процесі предметного та соціального контекстів навчально-пізнавальної діяльності студентів. Педагогічний ресурс контекстності викладу матеріалу полягає у додатковому позначенні тих чи інших сторін досліджуваного процесу чи явища, смислового підкреслення сутнісних механізмів вирішуваної проблеми з допомогою можливості розуміти інформацію глибоше, ніж запропоновано формальною логікою побудови. Це вдається досягти завдяки відповідній спрямованості педагогічної діяльності, виділення тих глибинних аспектів розуміння предметів та явищ, які дозволяють, зрештою, наповнити основний виклад матеріалу фактами, подіями, що сприяють більш точному розумінню задуму педагога. Практична майбутніх фахівців сестринської справи в умовах контекстного навчання може

здійснюватися в умовах поліклінічних закладів, стаціонару, вдома, які відбивають системність основних професійних функцій і завдань, необхідних студентам під час роботи з різними категоріями пацієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, що розглядається в статті та означення аспектів загальної проблеми, яким присвячено статтю. В науковій літературі активно обговорюються різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців медицини для різних її ланок. Так, висвітлено особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності (А. Галян [1]). Обґрунтовано теоретичні і практичні аспекти професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи у коледжах (М. Демянчук [2]), виявлено особливості досягнення програмних результатів навчання в процесі підготовки здобувачів вищої медичної освіти (Н. Калинюк, Н. Гуменна, Т. Кадобний [3]); розроблено схему реалізації педагогічних умов формування світоглядної культури майбутніх медичних сестер (М. Ковтун [4]). В доробку Н. Лісної-Міських визначено праксеологічні засади підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності [5]. Своєю чергою І. Мельничук та С. Ястремська обґрунтували переваги самоосвітньої діяльності майбутніх магістрів медсестринства в умовах дистанційного навчання [6]. Цінними є висновки І. Сірак щодо засобів підвищення ефективності підготовки до професійної самореалізації майбутніх медичних сестер [7].

Розширюють теоретичну основи дослідження напрацювання З. Шарлович щодо дидактичних особливостей формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки [8] та О. Ящук, які стосуються специфіки проектування та впровадження моделі формування професійної культури у майбутнього медичного фахівця молодшої кваліфікації [9]. Проте недостатньо дослідженим залишається питання розвитку здатності до самоактуалізації майбутніх фахівців сестринської справи в умовах освітнього процесу медичних академій, що визначено **метою** нашої статті.

Результати дослідження. Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням наукових результатів. Вивчення процесу самоактуалізації особистості майбутніх фахівців сестринської справи передбачає пошук механізмів формування особистості медичної сестри, здатної до саморозвитку в умовах своєї професійної діяльності. Для цього важливо в освітньому процесі медичних академій вирішувати низку завдань, серед яких: забезпечення мотивації студентів до самоактуалізації та самовдосконалення; використання можливостей інформаційно-комунікативних, симуляційних, інтерактивних, проектних

технологій в освітньому процесі закладів медичної освіти; розвиток навичок студентів організувати власну діяльність; розвиток здібностей приймати нестандартні рішення за критичних ситуацій; формування навичок продуктивної комунікативної взаємодії; розвиток умінь визначати завдання професійного та особистісного розвитку, здійснювати самоосвіту.

Окреслені завдання вимагають осмислення змісту вищої медсестринської освіти з точки зору її контекстності, активності, зверненості до стимулювання пізнавальних здібностей студентів, реалізації механізмів інтеграції теоретичного та практичного знання. Тобто важливо забезпечити самоактуалізацію освітньої діяльності майбутніх фахівців сестринської справи, яка передбачає проходження через точок біфуркації такого активного насичення знаннями, коли виникає синергетичний імпульс, що призводить до нового, узагальненого розуміння реальності.

Сучасні дослідники ведуть мову про те, що самоактуалізація це процес нового усвідомлення та розуміння дійсності, до якого викладач та студент спільно рухаються у процесі освітньої діяльності. Формування самоактуалізованої особистості майбутніх фахівців сестринської справи в навчально-пізнавальній діяльності пов'язане з контекстною спрямованістю навчання. В умовах якого багато факторів предметного знання, досвіду професійно забарвленої життєдіяльності набувають внутрішнього – актуального, значущого – сенсу, який викликає у фахівців потребу до досягнення нових результатів освітньої діяльності.

З іншого боку, самоактуалізація орієнтує учасників освітнього процесу в медичних академіях на спільну діяльність викладачів та майбутніх фахівців сестринської справи щодо диференціації цілей та цінностей навчання, виділення головного та другорядного, визначення стратегії та тактики виконання поставлених завдань. Це передбачає використання діалогічних форм організації освітнього процесу, під час участі в яких студенти здатні формувати елементи нової структури освіти. Водночас, проектувати цілі та завдання розвитку особистості у вибраному напрямі професійного вдосконалення. Фактично самоактуалізація особистості майбутніх фахівців сестринської справи безперервним процесом усвідомлення образу фахівця у найближчій та далекій перспективі, що виникає під впливом набуття основ професійної майстерності та досвіду виконання професійних дій.

Забезпечення стадійності самоактуалізації особистості студентів медичних академії потребує реалізації засад контекстного навчання. Контекстність професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в загальному розумінні пов'язана з розвитком здатності до рефлексії

досліджуваного матеріалу, у процесі якої студенти виявляють зовнішні формально-змістовні змісти тексту і внутрішні, ті, що змушують думати, сумніватися і шукати нові шляхи. Контекстність навчального матеріалу актуалізує здатність студентів знаходити методи вирішення складних завдань. Примітно, що самоактуалізація як феномен в педагогіці реалізується тоді, коли студенти вичерпують ресурси для вирішення певної ситуаційної проблеми й, шукаючи шляхи ресурсного наповнення, інтегрують *нові ідеї* вирішення проблемних професійно зорієнтованих завдань, які виникають в процесі самоаналізу.

Реалізація контекстного підходу в процесі забезпечення самоактуалізації особистості майбутніх фахівців сестринської справи полягає в організації такого освітнього середовища, коли конкретні знання, отримані за основними програмами, відповідатимуть культурним умовам, соціальному фону діяльності фахівців у реальних умовах та формуватимуть її зміст. В освітньому середовищі медичних академії визначальну значущість набуває академічна мобільність учасників освітнього процесу в єдиному соціокультурному просторі. Для викладачів, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців сестринської справи, контекстний підхід дозволяє моделювати процес професійної діяльності. Адже за контекстного навчання на практичних заняттях імітується робота майбутніх фахівців сестринської справи з обслуговування хворих, яка наближена до реальної лікувальної практики та містить основні її компоненти. В змодельованих умовах студенти програють всі можливі варіанти використання ресурсів діяльності фахівців сестринської справи під час роботи з пацієнтом, що дозволяє повною мірою керувати різноманітним підходами до лікування та догляду.

Реалізація ідей контекстного навчання вказує на той факт, що підготовка майбутніх фахівців сестринської справи актуалізує ресурси студентів в умовах навчальних клінічних базах, де в під час реальної медичної діяльності вони здатні залучати ресурси інформатизації, які сприяють розвитку самоактуалізації особистості. Відомо, що інформаційні бази можуть мати не тільки довідково-інформаційний характер, але й містити ресурс модельних форм організації діяльності медичних працівників середньої ланки в різних умовах професійної діяльності.

Розвиток здатності до самоактуалізації особистості майбутніх фахівців сестринської справи і за допомогою пошуку контекстних сенсів професійної діяльності дозволить забезпечити реалізацію особистісно-орієнтованої парадигми освіти. Контекстне навчання, за належного науково-методичного обґрунтування, можливе в таких умовах освітнього середовища медичних академії, де цінності суб'єктів освіти, консолідовані з цілями

спільної діяльності викладачів та студентів. Організація такого навчання сприяє трансформації предметної навчально-пізнавальної діяльності у професійну, яка містить величезне різноманіття дій, і, зрештою, визначає компетентність фахівців сестринської справи.

В межах забезпечення саоактуалізації студентів медичних академій в освітньому процесі контекст навчання є ресурсом підвищення у майбутніх фахівців сестринської справи здатності приймати та аналізувати отримані дані з різних позицій, для повноти відображення інформації в лікувальному процесі. Таким чином, контекст, який використовується для професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи у процесі професійної підготовки, присутній, наприклад, в історії хвороби пацієнта, фіксує сполучні точки навчального матеріалу, який може служити для рефлексії та саморефлексії.

Висновки. Самоактуалізація професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи – це процес усвідомлення студентами власного «Я» у професій, становлення картини світу, вироблення Я-образу медичного працівника. Позитивна динаміка самоактуалізації студентів медичних академій потребує врахування ідей особистісно зорієнтованого навчання, щоб врахувати індивідуальні психологічні якості особистості майбутніх фахівців сестринської справи. Для розвитку уявлень студентів про себе як професіонала в освітньому середовищі актуалізується необхідність створення контекстних умов навчання. Контекстність самоактуалізації особистості забезпечує таку спрямованість навчання, що дає змогу майбутнім фахівцям сестринської справи як суб'єктам професійного становлення розв'язувати широке коло професійних завдань, вдосконалюючи фахові знання, вміння й навички. В сучасних умовах самоактуалізація є вагомою складовою особистості фахівців сестринської справи. Адже низка видів діяльності лікаря та медичної сестри не регулюються нормативними документами. Тоді як базуються на добровільних зобов'язаннях. Часто медичні працівники під час роботи з пацієнтами орієнтуються на матеріально-технічні можливості лікувально-профілактичного закладу та кадровий потенціал лікарні. Щоразу лікарю та медсестрі, при реалізації програми лікування та догляду за пацієнтом, доводиться враховувати безліч латентних деталей, які відображають специфіку лікувально-діагностичних дій для конкретної людини. Виникає безліч невизначеностей, зумовлених ситуативною поведінкою особистості фахівців під час роботи

з хворим, наприклад, коли пацієнт непритомний, у важкому стані, то роль медсестри стає провідною. Оскільки вона взаємодіє з лікарем, медичним персоналом лікарні та родичами хворого. Окреслені грані професійної діяльності підкреслюють потенціал контекстного навчання у підготовці майбутніх фахівців сестринської справи як самоактуалізованої особистості.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у висвітленні методичних векторів реалізації ідей контекстного навчання в процес професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в медичних академіях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галян А. І. Особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. психол. наук: 19.00.01 / Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2016. 20 с.
2. Демянчук М. Р. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи у коледжах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук. Хмельницький, 2021. 39 с.
3. Калинюк Н. М., Гуменна Н. В., Кадобний Т. Б. Особливості досягнення програмних результатів навчання в процесі підготовки здобувачів вищої медичної освіти. *Інженерні та освітні технології*. 2022. № 10 (3). С. 43–51.
4. Ковтун О. М. Педагогічні умови формування світоглядної культури майбутніх медичних сестер. *Colloquium-journal*. 2020. Vol. 33 (85). Р. 50–55.
5. Лісна-Міських Н. Є. Праксеологічні засади підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності. Дис. ... док. філос. : 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Хмельницький-Львів, 2021. 369 с.
6. Мельничук І. М., Ястремська С. О. Переваги самоосвітньої діяльності майбутніх магістрів медсестринства в умовах дистанційного навчання. *Медична освіта*. 2019. № 1. С. 96–101.
7. Сірак І. П. Підготовка до професійної самореалізації майбутніх медичних сестер. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* 2016. Вип. 44. С. 262–266.
8. Шарлович З. П. Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир, 2015. 20 с.
9. Ящук О. В. Модель формування професійної культури у майбутнього медичного фахівця молодшої кваліфікації. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 122. С. 330–333.